

Економічні науки

УДК 65.011:343.98

Чайковський Дмитро Захарович

аспірант за спеціальністю 081 «Право»

кафедри кримінальної юстиції

Державного податкового університету

Chaikovskiy Dmytro

Doctoral Student (third Level of higher Education) of the Specialty 081 "Law"

Department of Criminal Justice

State Tax University

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

COMBATING CORRUPTION IN THE ECONOMIC SPHERE: MODERN CHALLENGES AND DIGITAL TECHNOLOGIES

Анотація. Стаття присвячена аналізу сучасних підходів до боротьби з корупцією в економічній сфері з акцентом на використання цифрових технологій. Корупція є однією з головних перешкод економічного розвитку, стабільності політичної системи та довіри громадян до державних інститутів. У зв'язку з глобалізацією, цифровізацією та розвитком нових технологій виникають як нові можливості, так і нові виклики для подолання цього явища. Автори аналізують основні форми і методи корупції, включаючи використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та системи великих даних для підвищення прозорості в управлінні та фінансах, а також застосування електронних закупівель, публічних фінансів і моніторингу. Особливу увагу приділено інноваційним підходам, зокрема розробці мобільних додатків та онлайн-платформ для повідомлення про корупційні випадки, а також вдосконаленню

законодавства щодо боротьби з корупцією. Окремо виділяються такі інструменти, як система ProZorro та чат-боти для викриття корупційних правопорушень. Крім того, обговорюється значення підвищення правової культури серед посадовців і громадян, а також важливість міжнародного співробітництва в цій сфері. У статті також підкреслюється необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми, який включає не тільки використання цифрових технологій, але й посилення контролю, правового регулювання та взаємодії між державними структурами, бізнесом і громадськістю. Висновки акцентують увагу на тому, що з урахуванням сучасних викликів і швидкого розвитку технологій, інноваційні підходи можуть значно зменшити корупційні ризики в економіці, забезпечуючи прозорість, доступність і автоматизацію економічних процесів.

Ключові слова: корупція, цифрові технології, прозорість, інноваційні підходи, електронне урядування.

Summary. The article is dedicated to analyzing modern approaches to combating corruption in the economic sector, with an emphasis on the use of digital technologies. Corruption is one of the main obstacles to economic development, political stability, and citizens' trust in state institutions. In the context of globalization, digitalization, and the development of new technologies, both new opportunities and new challenges arise in the fight against this phenomenon. The authors analyze the main forms and methods of corruption, including the use of emerging technologies such as artificial intelligence, blockchain, and big data systems to enhance transparency in governance and finance, as well as the implementation of electronic procurement, public finances, and monitoring systems. Special attention is given to innovative approaches, including the development of mobile applications and online platforms for reporting corruption cases, as well as improving legislation related to the fight

against corruption. Instruments such as the ProZorro system and chatbots for detecting corrupt practices are highlighted. The article also discusses the importance of raising legal awareness among officials and citizens, as well as the significance of international cooperation in this area. Additionally, the need for a comprehensive approach to solving the problem is emphasized, which includes not only the use of digital technologies but also strengthening control, legal regulation, and collaboration between government structures, business, and the public. The conclusions stress that, given the modern challenges and rapid technological development, innovative approaches can significantly reduce corruption risks in the economy by ensuring transparency, accessibility, and the automation of economic processes.

Key words: *corruption, digital technologies, transparency, innovative approaches, e-governance.*

Постановка проблеми. Корупція залишається однією з найактуальніших проблем сучасного суспільства, завдаючи шкоди економічному розвитку, соціальній справедливості та довірі громадян до державних інституцій. Традиційні методи її подолання часто виявляються малоефективними в умовах динамічних глобальних змін. Саме тому зростає інтерес до інноваційних підходів у боротьбі з корупцією [1, с. 309].

Дійсно, корупція є однією з найбільш гострих проблем, яка стоїть на заваді економічному розвитку, стабільності політичної системи та довіри громадян до державних інституцій [2]. Так, В. В. Боженко та К. Ю. Петренко відзначають, що «корупція – явище, що негативно впливає на національну економіку, поширене як у державному, так і приватному секторах. Корупція може включати хабарі, неналежні подарунки, подвійні угоди, незаконні операції, відмивання грошей, нечесні вибори, зловживання владою з метою особистої вигоди» [3, с. 60].

Сучасні економічні умови характеризуються постійними змінами, глобалізацією, цифровізацією та розвитком нових технологій, що відкривають нові можливості для боротьби з корупцією, але водночас створюють і нові виклики. Важливим аспектом є інтеграція цифрових технологій в управлінські та фінансові процеси, що може зменшити можливості для корупційних проявів, однак вимагає високої кваліфікації та постійного оновлення механізмів захисту від нових форм корупційної діяльності. Проте, з іншого боку, новітні цифрові інструменти можуть бути використані для приховування корупційних дій або створення нових форм корупції, що вимагає постійного контролю та розробки інноваційних методів боротьби.

Тому головною проблемою є не лише визначення та аналіз сучасних форм і проявів корупції в економічній сфері, але й розробка ефективних механізмів, здатних унеможливити корупційні ризики в умовах цифровізації економіки.

Метою статті є дослідження особливостей використання цифрових технологій у боротьбі з корупцією у сфері економіки в умовах сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні достатня кількість вітчизняних науковців досліджують дану проблематику, зокрема, серед яких: В. В. Боженко, О. М. Джигора, Н. А. Вінникова, Я. О. Лесяк, О. Г. Мельник, К. Ю. Петренко, Т. О. Часова та інші.

Виклад основного матеріалу. Корупція є однією з найголовніших перешкод на шляху до економічного розвитку та соціальної стабільності. Вона породжує не лише фінансові втрати, а й підриває довіру до державних інститутів, стримує інвестиційний клімат і гальмує прогрес. У світлі сучасних глобальних змін, зокрема цифровізації та глобалізації економік, боротьба з корупцією стає ще складнішою, але й одночасно отримує нові можливості завдяки впровадженню новітніх технологій. О. Г. Мельник

відзначає, що «досвід різних країн у запобіганні та протидії корупції, з урахуванням особливостей їхніх систем державного управління, є важливим для України. Ці напрацювання можуть бути застосовані як у діяльності окремих державних установ для боротьби з корупцією, так і під час розробки нормативно-правових актів, спрямованих на зменшення її впливу в державному управлінні» [4, с. 32].

Поширення корупційних схем на транснаціональному рівні значною мірою пов'язане із застосуванням цифрових технологій. Цифровізація фінансового сектору світової економіки забезпечує високу швидкість транзакцій та різноманітність каналів їх здійснення, що ускладнює відстеження фінансових потоків. До того ж, різноманітність криптовалют і відсутність розвиненої міжнародної правової бази для їх регулювання створюють додаткові можливості як для зловживань, так і для впровадження антикорупційних заходів [5, с. 31].

Справді, впровадження цифрових технологій для викриття корупційних схем в Україні вже продемонструвало свою ефективність. Такі системи суттєво підвищили прозорість і підзвітність державних органів, що ускладнило вчинення корупційних правопорушень. Проте для подальшого прогресу необхідно забезпечити надійну ІКТ-інфраструктуру, покращити технічну підготовку державних службовців і продовжувати розвивати міжнародне співробітництво в цій сфері [2].

Науковці виділяють кілька інноваційних підходів у боротьбі з корупцією, які можуть бути реалізовані у таких формах:

- застосування сучасних технологій (використання штучного інтелекту, блокчейну та великих даних сприяє підвищенню прозорості у сфері управління та фінансів. Системи електронних закупівель, публічних фінансів і моніторингу забезпечують точне та об'єктивне фіксування даних, унеможливлючи їх підробку чи несанкціоновані зміни. Технологія

блокчейн гарантує незмінність записів, підвищуючи довіру до фінансової звітності та інших документів);

- залучення громадськості через цифрові платформи (розробка мобільних додатків і онлайн-платформ для повідомлення про корупційні випадки сприятиме активній участі громадян у викритті правопорушень);

- удосконалення законодавства (необхідне посилення правових норм, що регулюють боротьбу з корупцією. Інноваційні підходи включають впровадження більш жорстких санкцій та оперативний розгляд корупційних справ);

- підвищення рівня правової культури (важливо формувати антикорупційну культуру серед посадовців і громадян шляхом розробки етичних кодексів та проведення навчальних програм) [6].

Так, Т. О. Часова та Я. О. Леляк до основних інноваційних підходів у боротьбі з корупцією «відносять:

- 1) блокчейн (Blockchain) – це відкрита база даних, що складається з взаємопов’язаних блоків інформації, що забезпечує прозорість і захист від підробок;

- 2) цифрові державні послуги (Digital public services) – система електронного уряду, що дозволяє громадянам і юридичним особам отримувати адміністративні послуги та здійснювати юридичні транзакції без безпосереднього контакту з чиновниками, що зменшує ризик корупції;

- 3) портали прозорості (Transparency portals) – відкритий доступ до державної інформації став важливим антикорупційним інструментом, який дає змогу громадським активістам і наглядовим органам контролювати діяльність влади, знижуючи можливості для шахрайства;

- 4) краудсорсингові платформи (Crowdsourcing platforms) – наприклад, відома ініціатива «I Paid A Bribe» («Я заплатив/заплатила хабар») в Індії, яка успішно впроваджена ще в 10 країнах світу, дозволяє громадянам повідомляти про випадки корупції;

5) інструменти для викривачів корупції (Whistleblowing tools) – призначені для повідомлення про великі корупційні справи, які можуть стати предметом судового розгляду. Такі платформи забезпечують захист викривачів і гарантують надійність переданої інформації» [1, с. 310].

На нашу думку, вище окреслені інноваційні підходи дійсно є ефективними інструментами у боротьбі з корупцією. Впровадження блокчейну сприяє прозорості та незмінності даних, цифрові державні послуги мінімізують людський фактор у взаємодії громадян із чиновниками, а портали відкритих даних забезпечують громадський контроль. Краудсорсингові платформи залучають суспільство до антикорупційної діяльності, а інструменти для викривачів допомагають виявляти серйозні корупційні правопорушення. Комплексне застосування цих підходів може суттєво знизити рівень корупції в державному управлінні.

Слід відмітити, що інструменти для повідомлення про корупцію та надання правової допомоги спрямовані на оперативне інформування про злочини та швидке реагування на них. Онлайн-платформи є дієвим засобом для відкритого моніторингу використання державних коштів як громадянами, так і засобами масової інформації. Система ProZorro – це електронна платформа з відкритим доступом до інформації про тендерні закупівлі, що виключає можливість приховування даних щодо державних закупівель. Її основна мета – забезпечення добросовісної конкуренції та залучення нових учасників до тендерних процедур без загрози для бюджетних коштів. Кожен зацікавлений громадянин, представники ЗМІ чи громадські організації можуть відстежувати всі етапи проведення закупівель і, у разі виявлення порушень, оперативно реагувати на них [1, с. 311].

Система ProZorro визнана однією з найкращих електронних платформ для державних закупівель у світі та відзначена кількома престижними нагородами. Доповнює її новостворена система DoZorro, яка надає можливість громадським активістам, журналістам та звичайним громадянам

здійснювати контроль за публічними закупівлями та виявляти можливі порушення. Це платформа для аналізу, обговорення та оскарження підозрілих тендерів у межах ProZorro. Сервіс збору даних дозволяє повідомляти про випадки корупції, які згодом аналізуються та передаються відповідним органам. DoZorro тісно співпрацює з державними структурами, що займаються боротьбою з корупцією, допомагаючи спрямовувати їхні зусилля на конкретні випадки порушень [1, с. 311].

Не менш цікавим інноваційним підходом у боротьбі з корупцією є створення антикорупційних чат-ботів, що пропонують новий спосіб повідомлення про корупцію через простоту заповнення, швидкість і зручність використання цифрових платформ. Повідомити про факт корупції можна в чат-боті цілодобово, що дає змогу звертатися до органів контролю незалежно від їхнього робочого графіка. Так, чат-боти збирають і систематизують інформацію, після чого передають її відповідним органам, забезпечуючи конфіденційність. Важливо також захистити особу, яка повідомляє про правопорушення, і гарантувати, що інформація, яку вона надає, не буде розголошена [1, с. 312].

Слід також відзначити, що цифрові технології стали ключовим інструментом у реалізації глобальних антикорупційних розслідувань [5, с. 34]. Штучний інтелект описують як «системи, які проявляють розумну поведінку, аналізуючи навколишнє середовище та вживаючи дії з певним рівнем автономії для досягнення конкретних цілей». На відміну від «класичних» інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють цифровізувати закупівельні процедури, надавати державні послуги онлайн та публікувати відкриті дані, унікальність штучного інтелекту полягає в його здатності до автономного навчання [5, с. 32].

А. Я. Табчук та В. Ю. Барабаш підкреслюють, що електронне врядування підвищує прозорість і підзвітність державних інституцій, знижуючи корупцію. В Україні воно розвивається через кілька напрямів:

- 1) електронні послуги – платформа «Дія» надає доступ до державних сервісів онлайн, мінімізуючи контакти громадян із чиновниками;
- 2) електронні закупівлі – система Prozorro забезпечує відкритість тендерів, зменшуючи корупційні ризики;
- 3) електронне декларування – платформа e-Declaration ускладнює приховування незаконних доходів і активів чиновників;
- 4) відкриті дані – доступ до інформації дає змогу громадськості контролювати державні установи та викривати корупцію [2].

Висновки. Інноваційні методи боротьби з корупцією можуть значно підвищити ефективність антикорупційних заходів. Застосування сучасних технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн і цифрові платформи, сприяє збільшенню прозорості та підзвітності як у державному, так і в приватному секторах. Важливу роль відіграють новаторські підходи до управління, зокрема залучення громадянського суспільства та створення ефективних механізмів зворотного зв'язку між державою і громадянами. Комплексне впровадження таких рішень сприяє зменшенню корупційних ризиків і підвищенню довіри населення. Використання сучасних технологій демонструє громадянам прагнення держави до прозорості та підзвітності.

Отже, боротьба з корупцією у сфері економіки є надзвичайно важливим завданням для забезпечення сталого розвитку країни, поліпшення інвестиційної привабливості та підвищення рівня життя громадян. В умовах швидкого розвитку цифрових технологій стає очевидним, що нові інструменти можуть значно зменшити корупційні ризики, забезпечуючи прозорість, доступність та автоматизацію багатьох економічних процесів. Водночас цифровізація створює нові виклики, пов'язані з можливістю маніпулювання даними та створення нових форм корупційних практик.

Слід наголосити, що ефективна боротьба з корупцією в економічній сфері вимагає комплексного підходу, який включає не тільки розвиток і впровадження цифрових технологій, а й посилення контролю, правового

регулювання та взаємодії між державними структурами, бізнесом і громадськістю. Застосування новітніх технологій повинно супроводжуватися постійним моніторингом і удосконаленням системи безпеки, щоб забезпечити надійний захист від зловживань. Так, ключовим завданням є досягнення балансу між впровадженням інноваційних рішень та мінімізацією нових корупційних загроз. Однак за умови правильної стратегії і належного нагляду цифрові технології можуть стати потужним інструментом для боротьби з корупцією в економіці.

Література

1. Часова Т. О., Леляк Я. О. Інноваційні підходи до боротьби з корупцією: міжнародний досвід та досвід України. *Dictum factum*. 2024. (2 (16)). С. 307-314.
2. Табачук А., Барабаш В. Електронне врядування і боротьба з корупцією: економічні переваги. *Економіка та суспільство*. 2024. (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-161>.
3. Боженко В. В., Петренко К. Ю. Кращі практики використання цифрових технологій та штучного інтелекту для боротьби з корупцією. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2022. № 2. С. 59–66.
4. Мельник О.Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 32-35.
5. Вінникова Н.А. Цифрові технології у боротьбі з глобальною корупцією. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2022. 41. С. 30-39.
6. Омеляненко В., Мельник Т. Інноваційний фактор реалізації національних антикорупційних стратегій. *Економіка та суспільство*. 2023. (53). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-28>.

7. Джигора О. М. Виклики цифровізації національної економіки України в період воєнного стану. *Цифрова трансформація фінансової системи України та країн V-4 в умовах євроінтеграції*. Ірпінь, 2023. С. 219-222.

References

1. Chasova, T. O., Leliak, Ya. O. (2024). Innovatsiini pidkhody do borot'by z koruptsiieiu: mizhnarodnyi dosvid ta dosvid Ukrainy. *Dictum factum*, (2 (16)), pp. 307–314.

2. Tabachuk, A., Barabash, V. (2024). Elektronne vriaduvannia i borot'ba z koruptsiieiu: ekonomichni perevahy. *Ekonomika ta suspilstvo*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-161>.

3. Bozhenko, V. V., Petrenko, K. Yu. (2022). Krashchi praktyky vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii ta shtuchnoho intelektu dlia borot'by z koruptsiieiu. *Visnyk Sums'koho derzhavnoho universytetu. Serii Ekonomika*, No. 2, pp. 59–66.

4. Mel'nyk, O. H. (2021). Mizhnarodnyi dosvid zapobihannia ta protydii koruptsii yak vektor formuvannia natsional'noi antykoruptsiinoi polityky v Ukraini. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, No. 2, pp. 32–35.

5. Vinnikova, N. A. (2022). Tsyfrovi tekhnolohii u borot'bi z hlobal'noiu koruptsiieiu. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina, serii «Pytannia politolohii»*, 41, pp. 30–39.

6. Omelianenko, V., Mel'nyk, T. (2023). Innovatsiinyi faktor realizatsii natsional'nykh antykoruptsiinykh stratehii. *Ekonomika ta suspilstvo*, (53). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-28>.

7. Dzhyhora, O. M. (2023). Vyklyky tsyfrovatsii natsional'noi ekonomiky Ukrainy v period voiennoho stanu. *Tsyfrova transformatsiia finansovoi systemy Ukrainy ta krain V-4 v umovakh yevrointehratsii*. Irpin', pp. 219–222.